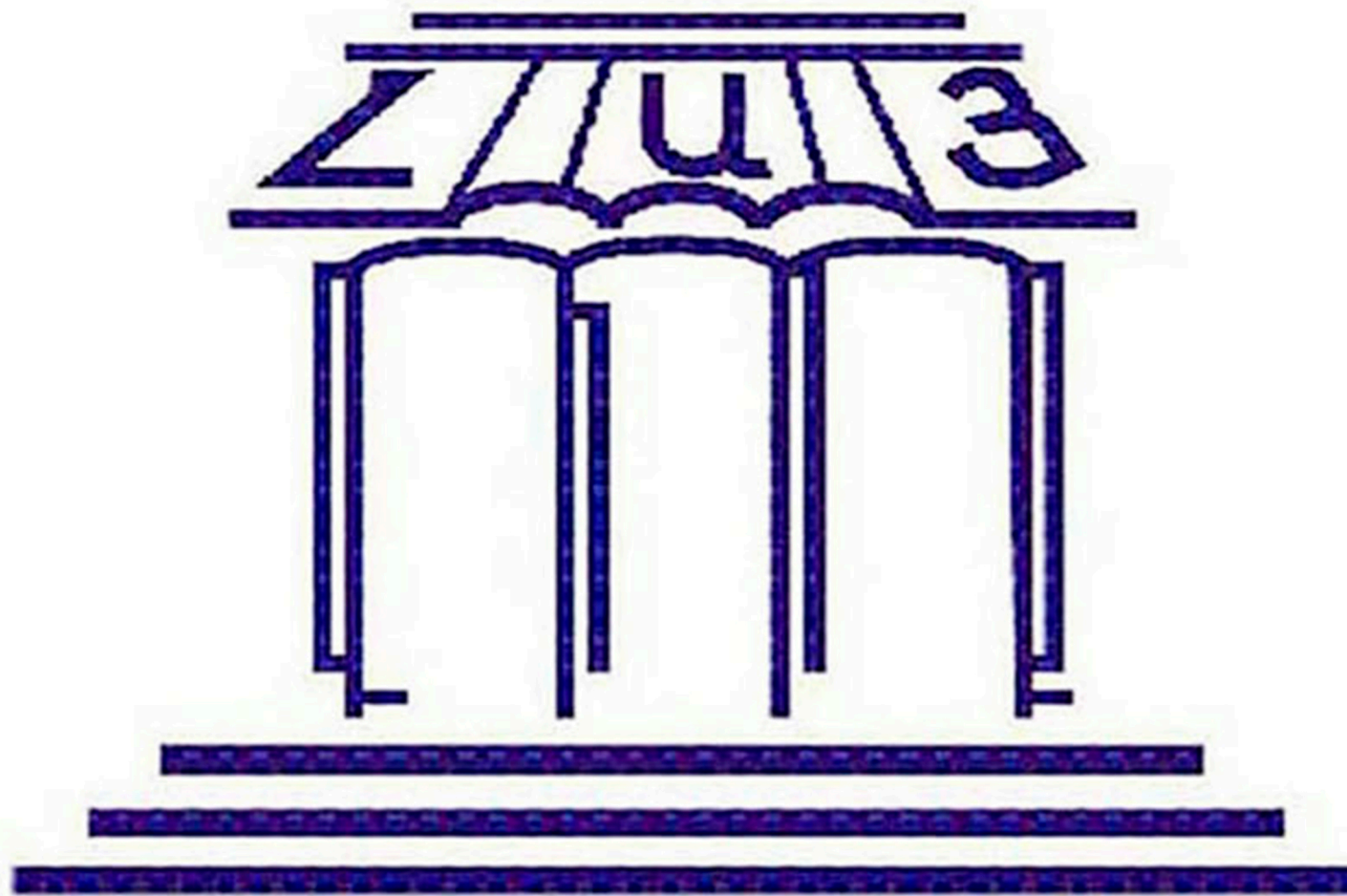

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

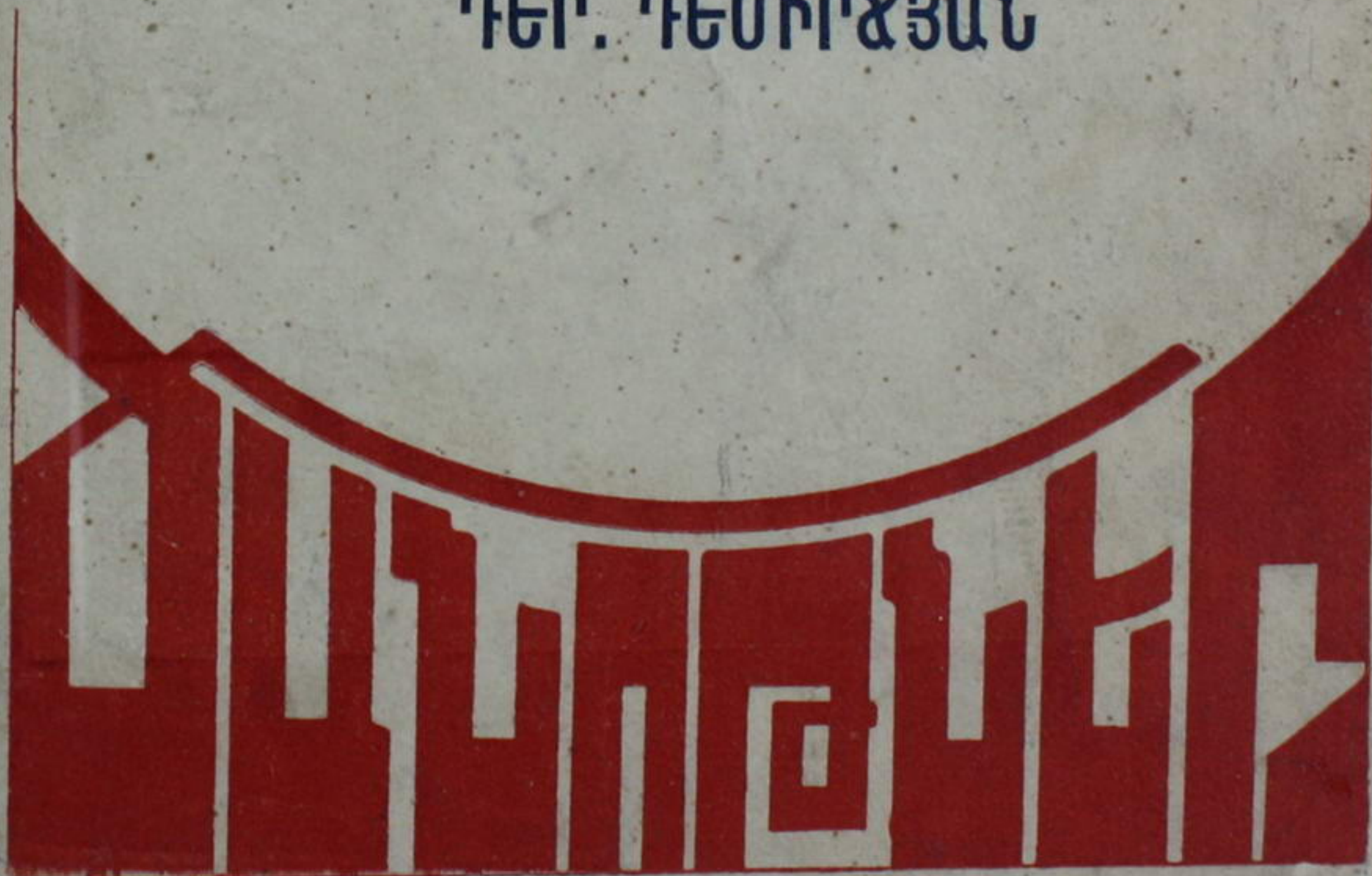
You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ԴԵՐ. ԴԵՄԻՐՉՅԱՆ

8545

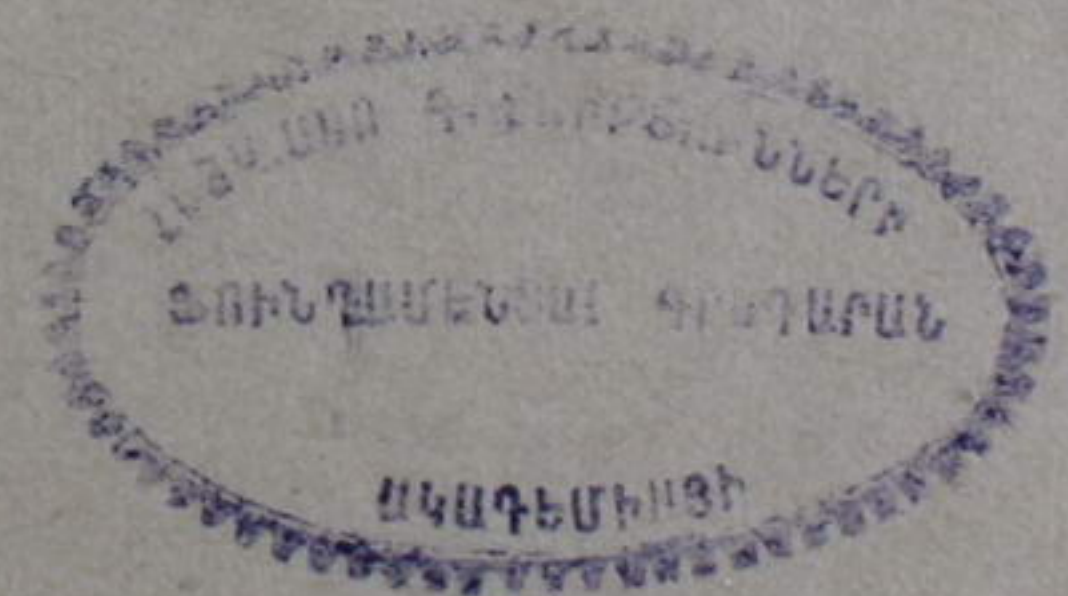
ԴԵՐ. ԴԵՄԻՐՃՅԱՆ

2 հուն

Ծ Ա Ն Ո Թ Ն Ե Ր

A 12333

ՀԱՆԳՍՏԻ ՏԱՆԸ, ԵՇԵԼՈՆԸ,
ԽՆԱՄԻՆ, ԿՐԱՍՆԱՐՄԵՅՑԸ,
ԿԱՅԱՐԱՆԻ ԱԿՈՐԸ.

№ 2.

„ՀԵՐՄԵՍ“ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ — 1927.

ՏՊԱՐԱՆ ՀԵՐՄԵՍ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅԱՆ,
ՄԱՐՔՍԻ ՓՈՂ. № 29
ԳՐԱՌԵՊ. 103Բ
ՏԻՐԱԺ 1200.

ՀԱՆԳՍՏԻ ՏԱՆԸ

Ամառը՝ լիալեցուն մի գետ՝ ստինքներն ուռցրած հոսում է, ծավալվում է տիրականորեն: Հողը պտղաբերում է, ու կատաղել է, խանդում է, խելագարվում: Ողի մեջ հասունանում է արևի կենարար հյութը—մի բուրավից ջերմություն, վոր շնչառության հետ ըմպվում է, յերակներն ուռցնում, տանջում կյանքի ուրախությամբ:

Ծանր հեռում է բերանաբաց ձորը: Մինչ հեռվում թևատարած արծիվների պես ճախրում են լեռները: Շոգ է: Յեվ անտառը աչքը կպցնում է ծուլորեն:

Անտառի կանաչ դռների մոտ մի ճերմակ տուն—բանվորների հանգստի տունը—ինքն իսկ հանգստանում է պարտեզով գրկված:

Ոռհանոցից հանդիստ չխկոցներ են դալիս միայն դափնետերևի բուրմունքի և մսի ճենճահոտի հետ: Յեվ ուրիշ վոչինչ—ամենքը քաշվել են ուր վոր:

Տարորինակ սովերներ են անտառում: Հագեցած մթություններ:

Ահա մի բացատ՝ արևի վոսկի լիճը մեջը, իսկ ե այնտեղ ես: Մեղուներն են միայն— պատիկ այերոսլաններ— վոր բզզալով ծառերի արանքում՝ ողից հետախուզում են ծաղիկները:

Այդտեղ, հենց այդ քնքույշ ծաղիկների ու խոտերի մեջ են հաճախ դալիս վեր թափվում բանվորները՝ մետաղի թագավորութունից դուրս յեկած կոպիտ, ծուռ ու մուռ եակներ և սկսում են ծխել ու ցածր խոսել: Բրոնզի թափվածքների պես հանգիստ ու մռայլ են նրանք: Թողել են աշխատանքի ռազմաճակատը առ ժամ, յեկել կրակի յերկրորդ գիծը:

Կրհանգստանան, ու ելի՛ր—հարձակում:

Նրանց հետ Սարգիսն ել ե յեկել: Յեկել ե քաղաքից—այսինքն տպարանից, վորովհետև նրա քաղաքը տպարանն ե, այնտեղ ե անցել իբր վողջ կյանքը:

Յեվ հիմա յեկել ե ամարանոց հանգստանալու:

Անսովոր նորութուն:

Վարպետ գրաշար ե: Լավ ե «քշում ձիու պես»:

Ծանր եր շարժվում միայն նրա ընտանիքի գործերը:

Հայր, մայր, քույր, յեղբայրներ, սրանց յերեխաներից բավականին, — ինքը մեջը 55 տա-

րեկան՝ ամուրի: Գեղեցիկ տղամարդ եր: Հիմի ներկը տված պատկեր ե, տեղ-տեղ նախշուն, տեղ-տեղ խուսացած: Ասենք գեղեցկության հետ հաշիվը վաղուց ե փակել, այսինքն՝ հաշիվ չի ունեցել: Հա սրան պահի, նրան հագցրու, մեկին թաղի, մյուսին պսակի: Նորոգելով հորը, կարկատելով մորը—խարխուլ շինություններ—մինչև քույրերին ամուսնացրեց, ճամբեց—մտիկ տվեց վոր աշխարհը ուրիշ բան դառավ: Հետո յել կուսակցական կազմակերպություն, բանտ, բան: Հեղափոխությունն ել յեկավ թևից քաշեց զցեց կատաղի շուրջպարի մեջ: Յեվ ահա աչքը բացեց վոր՝ տարիները չկան: Ծերացավ, այնպես, վոտի վրա, ի միջի այլոց:

Հիմի լավ ե:

— Հը՞, Սարգիս, «շարում ես», — կատա-կում են յերիտասարդ ընկերները:

— «Քանդում եմ» դեռ, — ասում ե Սարգիսն ու աչքով անում, «հին կարգերի» կողմը իբր թե...

Ու այս «շարում ես, քանդում ես»-ը կատակի խոսք եր դառել նաև հանգստյան տան բանվորների համար:

Հիմի Սարգիսը բնության հյուրն ե:

Ահա նստել ե անտառի բացատում, մեջքը հաստարմատ ծառին՝ շուրջն ե դիտում: Բնու-

Թյունն աշխատում է զարմանալի հոգածու հաշ-
վով: Տոնդ չքանդվի, այ քեզ տնտես: Ինչ ել
հարճատ է անիծածը: Բաց է արել պահեստ-
ները, լցնում է հազար ու մի բարիքով: Մա-
ռանները տնջում են. յերկրամեջի նկուղներում
դրած է մետաղեղենը, քիմիական բաղադրու-
թյունները, լույսը, նրա մակերևույթի վրա ա-
ծում է հացը, պտուղը, նյութվում հագուստը...

Իսկ վերը: Ինչ անսպառ լույս ու ջերմու-
թյուն: Այ լամպ: Սրա նավթը յե՛րբ կըհատնի
վոր...

Սարգիսը նոր է նայում այս ամենին: Տը-
պարանից առաջին անգամ յեկել է բնության
տունը: Հիմի նայում է, հասկանում է, վոր սա
իր տունն է: Բայց լավ չի զգում: Ինչ վոր
շմածի պես է: Ինչպես նոր շոր հագած մարդ,
վոր ինչ վոր անհարմար է նստում—վեր կենում:
Մի քիչ խանդաղատված է իրեն այստեղ ու-
ղարկողների հանդեպ: Հասկանում է, վոր լավ
բան է «ընկերներ» ասածը: Զհանդամը, քեֆ
արա: Ո՞վ է խանդարում հիմա բարիքներ աշ-
խատել, բարիքներ վայելել: Գիտե ի հարկե:
Բայց մի ծանր հոգնություն, քարի պես նստած
է նրա ուսերին:

Իր անցյալը... Ո՞ւր կըփախչես նրանից...

Յեվ ի՞նչ եր իսկապես այդ անցյալը:

Քառասուն տարի—առջևը տառերի կասսա,
կողքին մի պատուհան՝ կեսը գետնի մեջ: Յեվ
նա շարում եր ու կողքանց նայում պատուհա-
նից դուրս: Ահա այդ պատուհանն է յեղել շա-
րունակ իր և կյանքի միջև: Այնտեղ, դրսի աշ-
խարհից—մայթից միայն մարդկանց վոտներ
եյին յերևում: Քայլում եյին այդ վոտները,
քայլում արագ, դանդաղ: Քայլում ամեն տեսա-
կի վոտներ: Յերբեմն ել հրաշալի կոշիկներ նա-
ղելի վոտներով: Ինչ կյանքեր կային այդ գե-
ղեցիկ վոտների մեջ: Յեվ այդ բոլորը գալիս-
անցնում-գնում եյին: Ու ելի գալիս, անցնում,
գնում:

Ինչպես վոր իր ձեռին ել տառերը՝ գալիս,
շարվում գնում եյին:

Դրսևում կյանք կար, բնություն, ամառա-
նոց, արև: Բայց ինքը միայն շարում եր: Շա-
րում եր տառեր, և մեքենայաբար, առանց ուշ
դարձնելու իմաստի վրա:

Ի՞նչ եյին տառում այդ տառերը...

Իսկապես վոր... Ի՞նչ եր իմաստը այն ա-
մենի, վոր նա շարում եր քառասուն տարի:
Միտը չի: Ո՞վ է իմանում: Ինչ վոր պատ-
կերներ, վեպեր, վոտանավորներ: Մինը սիրում
եր, մյուսը ձանձրանում և վորոնում, և յեր-
բորդը կարոտում եր, չորրորդը յերջանիկ եր:

Բնություն, գարուն, սեր, սեր, բնություն, գարուն... Ուզեց ինքն ել սիրել: Միտը չի: Ժամանակ չկար:

Նա շարում էր, շարում, շարում:

Իր կողքով ել պատուհանի մոտով, անցնում էր աշխարհը: Անցնում էր գեղեցիկ աշխարհը: Յեվ ինքը նայում էր կողքանց, այնպես, աչքի տակով:

Ու շարում, շարում...

Յեվ ահա հիմա, անտառի բացատում, ընկուզենու տակ ինչ վոր հեռավոր բան է հիշում: Հեռվում, շատ հեռվում հիշողության մեջ մի բան է խլրտում: Կամաց-կամաց հիշում է թե ինչ:

Ինքը աշխատում էր: Պատուհանի մոտ կանգնեց աղջիկների մի խումբ, և վորպեսզի լավ տեսնեն ներսը, հետ-հետ գնացին դեպի փողոց: Բոլորն ել հասարակ՝ ինչպես ծաղիկներ: Չբավոր թաղերից ելին: Տպարանում վոչ-վոք չկար այդ պահին: Աղջիկները շարաճճի հետաքրքրությամբ ներս նայեցին: Սարգիսը կողքանց մտիկ տվեց նրանց: Մեքենական հայացք: Աշխատանքը կլանել էր նրան: Պետք է «մեքենայի տակ գցեցին»: Բոպե ժամանակ չկար: Մրմունք էր, բարձրաձայն հեգում ու շարում էր: Բայց աղջիկները կանգնած ելին դեռ: Ծիծաղում ելին:

— Վայ, զիրք են տպում:

Սարգիսը նայեց նրանց և մի վայրկյան աչքը կանգ առավ նրանցից մեկի աչքերին: Սևորակ, շեղ աչքեր ելին, պարսկական նկարների մեջ պատահող, այծյամի աչքեր:

Աղջիկները նայում ելին տպարանի առարկաներին ու կատակում:

— Ի՞նչ գեղեցիկ մեքենա լե:

— Իճճճ էլ:

Մինչ Սարգիսը կընայեր՝ աղջիկները քրքջացին ու հեռացան շարաճճի առուների պես: Միայն «այծեմնիկը» մի անգամ ել հետ դառավ, ատամներով ծիծաղեց ու «ծիկ» անելով փախավ:

Ի՞նչ յեղավ այդ աղջիկը: Միտը չի: Ժամանակ չեղավ այդ մասին մտածելու, սկսելու սիրել մի քիչ: Իր շարած տառերի տակին կյանք կար—գլխի չընկավ: Քառասուն տարի այդ կյանքը ներս էր նայում պատուհանից—այն աղջկա պես: Բայց ինքը կողքանց նայեց ու կորցրեց:

Թռավ կյանքը ծախ պես...

Յեվ հիմա աչքերը խոտերի մեջ նայում է: Միտը լցված է: Ահա տարորինակ միջատներ մազլցում են ցողունների վրա և հասնելով ծայրին՝ հանկարծ թրթռում են ու նետիկների պես սլանում ողի մեջ: Հազար պստիկ մեղուներ ու հսկա բզեզներ ձգում են իրենց ջութակները:

Մըջուհները կրում են հա կրում: Ի՞նչ հապ-
ճեպ, ի՞նչ շտապանք՝ ապրել, ապրել: Յեվ աշ-
խատում են, թե՞ ապրում:—Յերկուսն ել: Արևը
թափում է նրանց վրա իր նարնջագինին, հար-
բեցնում մինչև գոթություն:

Գինով ե և Սարգիսը... Յերազում ե:

Ի՞նչ կըլինի, ինչ կասես՝ յեթե կարելի լի-
ներ հետ կանչել նրան—այն ծիծաղով լի աղ-
ջկան: Յեվ ի՞նչպես ուշ չըդարձրեց նրան:

Տեսնես վորտեղ ե հիմա...

Հագիր հիմա յերկաթե տրեխներ, ան ձեռք
յերկաթե գավազան, գնա ընկեր աշխարհե
աշխարհ, փնտրիր վոր գտնես նրան: Լուր ուղար-
կիր, թող գա: Այսորվա պես, այն որն ել հե-
տը բերի:

Մի վայրկյանում կորցրեց նրան ասեղի պես:

Տառերի պես շարեց ու քանդեց կյանքը
ուրիշների համար և կյանքից միայն տառերն
ընկան ձեռը:

Յեվ կոշտեր մատների վրա...

Սարգիսը հառաչեց:

Արդեն ճաշի զանգը տվել էյին: Չեր լսել:
Նստած եր նա ծառի տակին, հիսուհինգ տար-
վա կուղը ուսին և աչքերը չուած, կարծես դե-
ղում եր դուրս պրծնել այդ բեռի տակից:

Անցյալի բեռի:

Յեվ ի՞նչպես ապրել ե ուզում նա իր յերի-
տասարդ ընկերների նման: Հիմա կարող ե, հի-
մա ունի իրավունք:

Ո՛ւշ հասավ «Անիրավը»:

— Սարգիս, Սարգիս,— ձայն տվին նրան,—

ճաշ ե, արի:

— Հ՛ը, ի՞նչ կա,— զարթնեց նա:

— Արի ե՛, ճաշ ե:

Մի ձայն կատակեց հեռվից.

— Հ՛ը, «շարում ես»:

— «Քանդում եմ»,— մրմռաց նա ու վեր

կացավ:

Ե Շ Ե Լ Ո Ն Ը

Նրա վորդին՝ Նիկոլը՝ 1920 թվից դեռ չէ կար, չէր յերևում:

— Կըգա, մենակ ճամբաները վոր կտրված են, դրա համար լուր չըկա:

Ուրիշ ի՞նչ կարելի յեր ասել մի խեղճ մոր, վորի միակ վորդին գնացել է պատերազմ, հինգ տարի յե չի յերևում:

Մայրը հանգիստ չունի այն որից, յերբ իր Նիկոլին տարան, այդ խեղճ ու կրակ ատաղձագործին, վոր մինչև վերջին որը ուրագը ձեռին, վորի վրա գործ եր անում՝ կարկատելով պատիկ խանութներ, նեղլիկ դռներ, աթոռ, սեղան...

Նրա կերպարանքը դեռ յերևակայության մեջ տպված է. նիհար, նըրակազմ մի տղա, թախծալի, մտերիմ ժպիտը աչքերի մեջ: Յեվ անխոս: Միայն կըժպտար: Բան ասելիս ել մեղմ, անլսելի:

Նրանից վոչ մի գանգատավոր չի յեղել քաղաքում: Այդ գավառական քաղաքի չքավոր ծայրամասերը շատ լավ եյին ճանաչում բարի Նիկոլին: Տուն չի յեղել, վորին մի բանով ոգ-

նած չըլիներ. դուռ եր կտրած լինում, պատուհանի փեղկ, որորոցի վորտ՝—յեթե չքավոր տեղ եր՝ Նիկոլը մի արանք կըգտներ, կըգար ձրի կըշիներ:

Յերեկոները գործից կըգար տուն, կըլվացվեր, հարսի պես կընստեր դուռն առջևի քարին ու լուռ կընայեր հեռուն, մինչև մութն ընկնելը:

— Նիկոլ, արի, հացը գցեցի:

Վեր կըկենար ու ներսը մոր հետ կընստեր համեստ ընթրիքի:

Մայրը կըխոսեր, կըպատմեր, բացատրեր՝ Նիկոլը ականջ կըդներ:

Ձեր խոսի: Միայն մեղմ կըժպտար:

Ահա այդ Նիկոլին եր, վոր տարան պատերազմ, ու կորավ:

Մնաց մայրը ու պատիկ տնակը—դատարկ լուցկու մի տուփ՝ մի դուռ մի պատուհան, յերկաթուղու կայարանի մոտ:

Մայրը չէր իմանում թե ում դիմի, ումից տեղեկություն ստանա իր վորդուց: Հարցրել եր քահանային, ծանոթ խանութպանների, կայարանում մեքենավարներին, դպրոցի ուսուցչին: Ասել, բացատրել եյին անորոշ բաներ—միտքը չի մնացել: Ձի հասկացել: Յեվ հիմա ի՞նչ պիտի անի, այդ ել չըգիտե: Իհարկե ամենքին խոսեցնում է, վոր մի նշան, մի հնար յերկա:

— Հիմի, տիկին, — ասաց մի գրագիր դրա պռավիլան եսպես ե։ Դու պիտի գտնես տղայիդ չաստը, թե վոր դիվիզիան, վոր պուկն ե յեղել։ Մի զայավենի կըտաս վոյենաչալնիկին...

Շատ բարդ ե...

Յեվ մայրը տխուր նայում ե գետնին և գլուխը ցնցում։

Մի միլիցիոներ ել այսպես բացատրեց.

— Եսպես ե, մերս։ Եդ գորամասը Ղարսից քաշվել յեկել ե Լենինական, ու ենտեղից կամ Ղարաքիլիսա յե անցել կամ Յերևան։ Քո տղեդ ել հետները յեկած կըլինի։

— Հա, յեկած կըլինի։

Ու մայրը հրահրվում ե մի գաղտնի հուսով։

— Հա, թե վոր յեկած լինի, եդտեղերք յեկած կըլինի։

Հարևան կանայք ել վրա յեն բերում.

— Ուր ե, ուր չե՝ վերջը վերջը կերևա։ Յերևի ճամբա չըկա։

Ուր գաղտնի իրար են նայում աչքի տակով։

Բայց անցնում են որեր, իրա վրա դարսըվում, դառնում ամիսներ, ամիսները դառնում տարի...

Միշտ միևնույն բանը — վոչինչ չի փոխվում այն բանից, վոր Նիկոլը չըկա։

Ու հարևան կանայք դադարում են նրա մասին խոսելուց։

Նա յել չի խոսում։

Հասկանալի բաներ կան, վոր յեթե խոսվեն դառնում են անհասկանալի։

Ու տեսնելով խեղճ կնոջ իրարանցումը, կայարան գնալ-գալը, հարց ու փորձը, հարևանուհիներից մինը մի որ նկատեց.

— Մերս, եդպես գնալով գալով մի բան դուրս գա՛ վոր. —

— Հա... Համա ո՞վ գիտե...

Ցույց ե տալիս վոր հույսը կորցրել ե, բայց իր մեջ չի կոտրում, ընդհակառակը շոյում, մեծացնում ե այդ հույսը։

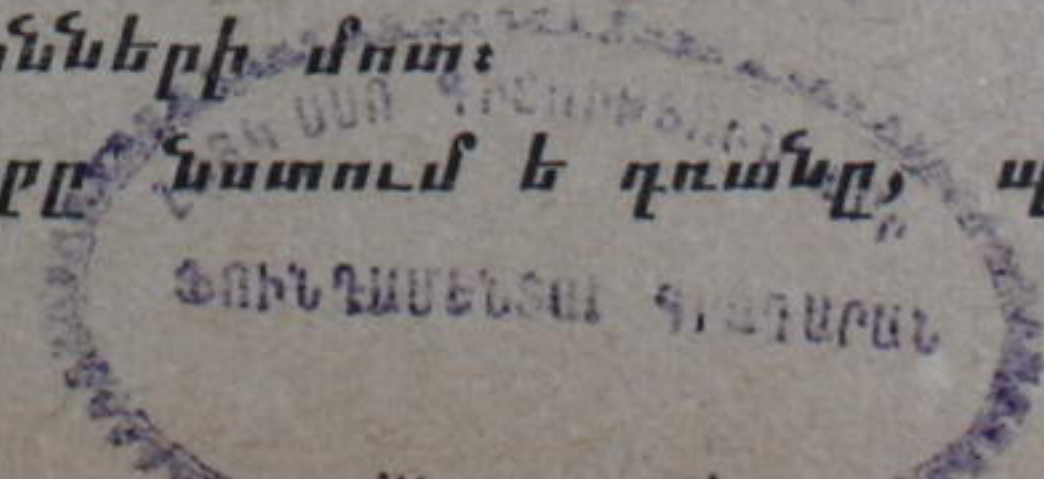
Ու յերբ կայարանից կամ ուրիշ փողոցներից վերադառնում ե տուն՝ կրակ ե անում, կերակուր դնում վրան, նստում կողքին գուլպա գործում. և սպասում Նիկոլին։

Այդպես լավ ե։ Այ ամեն ինչ պատրաստ ե։ Ուրիշ ել ի՞նչ ե մնում վոր իր տղան գա տուն։ Իհարկե վոչինչ։

Գնացքները գիշեր-ցերեկ դղրդալով գալիս անցնում են փողբիկ տնակի առջևով։ Ամեն ազգի, սեռի ճամբորդներ վժվժում են վագոնների պատուհանների մոտ։

Մայրը նստում ե դռանը, պաղ քարին ու

12333

մտիկ ե տալիս գնացքներին՝ աչքերը լի մշուշով
 ու թախիծով:

Վազոններից մարդիկ են դուրս գալիս:

— Հը, են մեկը Նիկոլը չե՞...

Սիրտը թրթռում ե, գուլպան վայր ե դը-
 նում ու շտապում կայարան:

Ճամբորդների աղմկահույզ ամբոխը մի
 կարճ ժամանակ իրար ե անցնում, գոռում,
 վազվզում ու նորից շոգեմեքենան սուլում ե,
 նորից կայարանը դատարկվում...

Մայրը հառաջում ե, մի քիչ ել կանգնում,
 նայում գնացքի յետևից, ապա դառնում տուն:
 Նա չի հուսահատվում: Ճամբին քաղցրացնում ե
 յերևակայությունը—և դա արդեն սովորություն
 ե դառել—յերազում ե, վոր իր վորդին քաղա-
 քի ուրիշ ճամբով ե յեկել տուն:

Հեռվից նայում ե՝ արդյոք դռան մոտ մեկը
 չե՞ կանգնել՝ իրան սպասում:

— Ներս մտած լինե՞ր...

Բայց ե անում դուռը.

— Նիկոլ...

Վոչ վոք: Սենյակը դատարկ ե, ինչպես միշտ:

Դե նա գիտե այդ: Բայց այդ ամենը նրա
 ամենօրյա զբաղմունքն ե, գործն ե, վորով լըց-
 նում ե նա իր գոյությունը:

Մայիսի վերջերքն եր: Դաշտերը ժպտում
 եյին իրենց կանաչ աչքերով:

Ինչ վոր ձայներ հեռվից կանչում եյին
 ում վոր, չես իմանում ինչո՞ւ:

Մի կարմիր բանակային եշելոն եր յեկել
 կայարան և հանգստանում թե հերթի յեր սպա-
 սում, վոր ճամբան շարունակի դեպի լագեր:

Նիկոլի մայրը՝ հնազանդ իր սովորության՝
 քայլերն ուղղեց դեպի կայարան, դեպի անսովոր
 աղմուկը:

Եշելոնը իր ձիերով, խոտերով, յերիտասարդ
 ձայներով կայարանից քիչ հեռու տարածության
 մեջ ժամանակավոր կյանք եր սկսել: Հարյուրա-
 վոր շիկահեր ու սյավ գլուխներ եյին վժվժում
 վազոնների շուրջը: Մատաղահաս կարմիր բա-
 նակայիները ծիծաղում, իրար բռնում, իրար
 գլխի բամբում, հրհուում եյին Վոմանք գործ
 եյին անում:

Ահա մի սևաշյա կարմիր բանակային քըր-
 տինքը թուխ այտերից կաթեցնելով դույլը ձե-
 ոին գնում եր ջրմուղից ջուր առնելու:

Նիկոլի մայրը կանգնեցրեց նրան.

— Տղա ջան, կեցի քեզի բանըմ հարցնեմ:

Կարմիր զինվորը կանգ առավ, բայց ան-
 համբեր ու շտապով հարցրեց.

— Ի՞նչ կա:

— Ոտանցդ մեռնիմ, ախր մեր Նիկոլը...
Նիկոլը եստեղ չե՞:

— Նիկոլը, ազգն ի՞նչ է:
Կինը լարվեց.

— Ազգը: Ազգը խաչատուրյանց է:
Կարմիր գինվորը մտածեց մի քիչ.

— խաչատուրյանց: Վո՞ր վաշտն է:

— Չիտեմ:

— խաչատուրյանց:

Ու դարձավ դեմից յեկող մի ուրիշ կարմիր
գինվորի.

— Սեթո՛ւ: խաչատուրյանց ո՞վ կա գնդում:

Ուրիշները վրա յեկան.

— Ո՞ւմ է հարցնում: խաչատուրյանց: Նիկոլ:
Կարմիր-բանակայինները յեկան շրջապատե-
ցին: Ու մտածում են.

— Ո՞վ պիտի լինի:

Սեթոն հարցրեց.

— Վաշտը չըգիտե՞ս:

— Ի՞նչ գիտնամ, վո՛չ ճար գիտեմ, վո՛չ
ճամբա: Անունը Նիկոլ է, խաչատուրյանց, կոն-
սիստորի թղթին մեջ Ղարիբյանց—խաչատուր-
յանց է:

— Տղերք, — դարձավ Սեթոն դեպի վազոն-
ները, — Նիկոլ խաչատուրյանց վո՞ր վաշտում կը
լինի:

Մի լուրջ գունատ դեմք դուրս հայեց վա-
զոնից.

— խաչատուրյանց յես եմ, ո՞վ է հարցնողը:
Կինը աչքը սևեռեց այն կողմը և վախեցած
հայեց.

— Չե՛, ան չե, — խոսեց ինքն իրան կտորը-
ված: Առաջուց գիտեր թեև, բայց ելի հույս ու-
ներ: Ո՞վ գիտե, գուցե...

— Գնդի մեջ ուրիշ խաչատուրյանց չըկա, —
ասաց Սեթոն սիրտը կտրած մորը: Եղպես է
չե՞, տղերք:

Կարմիր-բանակայինները գլուխները կասկա-
ծով թե բացասաբար շարժեցին.

— Չե, չըկա:

Ու լռեցին:

Գունատ կարմիր-բանակայինը վայր իջավ
վազոնից ու մոտեցավ կնոջը.

— Յե՛րբ է ծառայության մտել:

— Հինգ տարի կա:

— Հինգ տարի... Եդ ասել է՝ հին բանա-
կումն է յեղել: Ո՞ւր է գնացել:

— Ղարսա կողմերը:

Կարմիր բանակայինները հազիվ զսպելով
իրենց ծիծաղը՝ միայն ժպտացին:

— Ե, ի՞նչ ենեմ, հինգ տարի յե կըսպասեմ,
կըսպասեմ թե կերևա հա կերևա՝ հե՛չ չի երևա:

— Թիֆլիզ, Բագու, Յերևան հարցրել ես—
ասաց գուճատ կարմիր-բանակայինը:

— Ե՛հ:

— Ու հինգ տարի յե սպասում ես թե վոր-
դիդ դա տո՛ւն...

Մայրը շրթունքները ծամուեց ու սկսեց հե-
կեկալ:

Կարմիր բանակայինները ժպտալով մտիկ
տվին նրան և չեյին իմանում ի՞նչ անեն:

Մի ուրիշ կարմիր բանակային մոտեցավ ու
կտր յերեսը ընկերների ուսերի արանքով կաս-
կարմիր գնդի պես ներս խոթելով՝ խզեց լուռ-
թյունը:

— Հա՛, ի՞նչ կա:

Բացատրեցին:

— Ի՛ի՛ի... Տղեդ մեռած կըլի, մե՛րս, գուր
մի սպասի: Տղեդ ել վերջացավ, են բանակ ել,
են հին բանակ եր... Հիմի նոր բանակ ե:

— Կարո՞, — աչքով արին մյուսները:

— Ջանըմ, թող լա, սիրտը իջնի: Հապա
ի՛նչ: Մեռած մեռավ: Սաղ ըլիմ յես:

Սեթոն հրհռաց ու բոռնցքով խփեց Կարո-
յի մեջքին:

— Հայ սատկիս դու:

— Խա՛չ: Սաղ ըլինք յես, դու, մենք:

Կարմիր բանակայինները բարձր ծիծաղեցին:

Իսկ կինը լաց ել լինում:

Մի ծանր քար, վոր ահա հինգ տարի յե
նստած եր նրա սրտի վրա՝ շուռ յեկավ հիմա:
Յեվ յեթե նա բաց արեց իր վորդու գերեզմա-
նը, բայց մյուս կողմից ել «նա» ընկավ նրա սրտից,
հեռացավ: Աշխարհը դառավ մի դատարկ բան,
չքացավ ինքն ել, ու թեթևացավ:

— Ել ի՛նչս մնաց...

— Ի՛նչը, մնաց աշխարհը:

Կարմիր բանակայինները նորից հրհռացին:

Գուճատ կարմիր բանակայինը, վոր կարեկ-
ցուլթյամբ նայում եր կնոջը՝ մեղմեց մի փոքր:

— Մի նեղանա, մայրիկ, հանաք ե անում:
Քո վորդին գնաց, մենք ել քո վորդիքն ենք:

— Եդ ել դրուստ ե, — ծիծաղեց Կարոն, —
մեկը չըլի՝ հազարը ըլի: Այ տես — ու Կարոն
գնդակը հանելով բամփեց բոլորի գլխին — սրանց
գլուխը թաղեմ, սրանք բոլորն ել քո վորդիքն են:
Կինը աչքերը սրբեց ու հառաչեց:

— Հըլպը՛թ որ... սաղ ըլիք դուք:

— Հե՛չ դարդ մի անի, մե՛րս, — կատակեց
Կարոն — մի բան վոր պատահի՝ այ եսպես հուպ
կըտանք: Յեվ հուպ տվեց Սեթոյի վիզը:

— Վայ, վայ, վայ, տո՛, կամաց — ծվաց Սե-
թոն ու վիզն ազատելով ընկավ փախչող Կարո-
յի յետևից:

Կարմիր բանակայինները ծիծաղելով նայեցին նրանց կողմը: Սեթոն հասավ ու բռնեց կարոյին: Սա շուռ յեկավ ու սկսեց պաշտպանվել: Սկսվեց կռիւր: Բոլորը շրջապատեցին նրանց և կնոջից հեռացան:

Սա նայեց նրանց և մի անասելի հաճույք զգաց, մոր հաճույքը խայտացող յերեխաների առջև: Յեւ մի անգամ ել գորովանքով դիտեց նրանց ու հառաչեց:

Ապա վերադարձավ տուն: Մոտենալով տանը, բաց չարեց դուռը, ներս չըմտավ:

Այնտեղ այլևս վոչ վոք չկար: Նիկոլն այնտեղ չեր այլևս:

Մուլթն ընկնում եր: Ձայները լռեցին: Միայն դեռ լսվում եր կարմիր բանակայինների անհոգ, յերիտառարդ աղմուկն ու յերգը:

Խ Ն Ա Մ Ի Ն

Անկուսակցական Կարապետյանը նոր եքսանդուխներից բարձրացել պատշգամբ, վոր յերեխաները պատուհանից տեսնելով նրան՝ ուրախ ծափ տվին.

— Քեռին յեկավ, քեռին:

Յեւ սենյակի դռանը շրջապատեցին նրան: Կարապետյանը գրկեց նրանց, մտավ սենյակ.

— Բար՛ իրիկուն, խնամի:

Խնամին, մի պառավ կին, վոր շալը գլխին ծալապատիկ նստել կծկվել եր անկյունում՝ նիւհող աչքերը բաց անելով՝ քնկոտ ժպտաց.

— Մկրտի՛չ, դ՞ու յես: Բարո՛վ եկար:

Կարապետյանը վար դրեց ճամբի կապոցը և շուրջը նայեց.

— Ահա՛, Հրանտը տանն ե:

Ու նայեց անկողնի կողմը յերկարավիզ կողիկներին, վոր զինվորական վերարկուի տակից դուրս եյին ցցվել և դրվել աթոռի վրա:

— Հա: Նոր յեկավ գեղեն, հաց կերավ պառկեց:

— Վո՛րտեղ ե ծառայում:

— Յես գիտե՞մ: Վայեննի պռակուռոռ ե գյովա (իբր թե):

— Ասաց ու մի քանի խոսք դես դեն շուռ ու մուռ տալուց հետո շարունակեց.

— Բան կըրնաս հասկընա:

— Ինչի՞, խնամի, — հետաքրքրվեց կարապետյանը:

— Դարդակ բան ե, ջանըմ: Հե՛չ միջեն չե: Հիմի վոչ պռակուռոռն ե պռակուռոռ, վոչ նաշալնիկը նաշալնիկ, վոչ վայեննին վայեննի:

— Մի՞թե: Բայց, խնամի, սրանց գործն ել ուրիշ տեսակ ե:

— Ի՛, դարդակ բան: Գործ: Կերթան, գուքան, կելնեն տախտակներուն վրան խոսին, հաբանվոր, հա գեղացի, հա պատկոմ: Հե՛չ մեջը բան չկա—ել են 60 մանեթ ժալովին ե, ել են չորս հինգ գրվանքա սապոն-մապոնը: Գործ: — Կափեկիմ կառնեմ:

Վերցնում ե թեշիկը և սկսում ե մանել:

— Խալխի տղերքը, եեեե, թուքյան-բազար սարքեցին, մեկեն գյանգնցան (հարստացան), գուքերնատի կյանք կանցնեն... Նարդիվանենց Ակոփը կա, մաղազիա բացեց որ... Ինչ երջանկության մեջ ե... սապոններուն ճոճոցը տեյմոր (մինչև) Պետրոպոլի ե հասե: Աս տղե՛ս ե, — հայրական սեփական ջաղացը թողել ե գե-

ղը շներոց ու գելերոց: Խալխը կուտե, ինքը կաշե: Ջանըմ, սո՛ւս, սո՛ւս, բայլշիկին գլուխը խեղք կա որ... Քամի յե: Թյուլթյուն ունի՛ս:

— Պապիրոս ե, խնամի:

— Վնաս չունի, բեր:

Ու դառնացած ծխում ե ցուցամատի ու բթամատի ծայրով բռնած պապիրոսի կոթը:

— Ավալքու (առաջվա) վախտն եր: (Հառաչում ե) Ափսոս չե՛ր: Մենծ-պզտիկ կըջոկվիր, Աստված կըճանչեյին, թաղավորի պատիվ կար: Արգրումու կովին գնաց-եկավ՝ պալկոֆնիկի չին ստացավ: Գյումրի յեր եկե: Տեսնեյիր՝ պոյը պուսաթը, պալթոն, պլպլուն կոճակները, չները: Ժալովնան 4—5 հարուր մանեթ: Թաղավորի կյանք ուներ, թե են խեղքին մնար: Հիմի վրան-գլուխն աշես, դենչիկի ղըլըղ ե:

— Ինչի՞, խնամի—ժպտում ե Կարապետյանը:

— Ինչի՞: Բալշիկ ե եդոր համար:

— Դաշնակցության ժամանակ ինչպես եր:

— Եհ, դաշնակներուն վախտն ե Աղապալյու թուրքերն եյին: Հա ջարդ, հա փախ: Որք մի հավեմ կըփոխվիր: Մե վախտմ աշխարք խաղաղեց: Վերջը խեղքերուն ինչ փչեց, ինչ սատանա մտավ մեջները՝ աս բալշիկ եր, ինչ գուլում եր՝ բերին ույտուրմիշ (հնարեցին) երին՝

ցկին խալիսի ջանը: Ըսին՝ հիմի ամեն բան բալ-
շակի պիտի եղնի: Աս բալշակին եկավ՝ արթըղ
բալշակ—դաշնակ իրար խառնվան: Ի՞նչ խելք
եր՝ չըհասկըցանք: Ջանըմ, յա բալշակ եղնի,
յա դաշնակ—երկուսն ե հայ չէն: Հա կուիվ, հա
դալմադալ, մարդ չըմնաց՝ չոլխավ, ունևոր չը
մնաց աղքատցավ: Կյոզալըմ քաղաքը քոռ ու
փուշ երին բաց թողին:

— Եղպես, խնամի, ասելե հիմի ամեն բան
վատ ե,—հազիվ ժպտալով հրահրում ե Կարա-
պետյանը:

— Իիի... կյանք ե: (Յուլյց ե տալիս յերե-
խաներին): Խեղճ անասուններս վոտքերը ոտման
չունին: (Կանգ ե առնում և ձեռքի թեշիկը վայր
դնում), Ե՛ հիշտեք սուրբ իրիկուն ե, մեղք ե:

Վեր կացավ ու գնաց դուրս:

— Երթամ սամավարին աշեմ:

Սենյակի լուռթյան մեջ լսվում եր յերե-
խաների զրույցը, վոր ամեն բոպե զրույցից
անցնում եր վեճի և վեճից խաղաղ զրույցի:

— Դու բուրժուա յես, վոր եղպես ես ա-
սում:

— Բուրժուան դու յես:

— Հաաա, յես ինչի՞ յեմ բուրժուա: Բուր-
ժուան դու յես, վոր խոզի պես ես:

— Հա, խոզի պես ես:

Լուռթյուն:

Ու կրկին.

— Դու բուրժուա տեսել ես, յես տեսել եմ:

— Ստիկ, ինչի՞ յես սուտ խոսում. բուր-
ժուա վոքտեղ կա, վոր տեսնես:

— Մեյդանի դասապը (մսագործ) բուր-
ժուա չէ: Փորը հաստ:

— Խաչիկը ծիծաղում ե քրոջ վրա:

— Դմբո, դասապը բուրժուա չէ:

Բուրժուան լրագրի մեջն ե լինում: Այ
բուրժուա—և ցույց ե տալիս պատից կախած
լրագրի առաջին յերեսին Մուսոլինի պատկերը:
Մոտենում են Կարապետյանին:

— Գիտե՞ս, քեռի, մենք «անկյուն» ունենք:

— Ի՞նչ անկյուն:

— Լենինի անկյուն:

Յեվ յերեխաները ցույց են տալիս լրա-
գրներից կտրած և պատերի անկյուններին փակ-
ցրած պատկերներ՝ Լենինի, Մարքսի և Լյուք-
սեմբուրգի, զսնազան աստղեր, դրոշակներ...

Սամավարը յեկավ, բազմեց պատուհանին
և սկսեց թշշալ մտերիմ, խաղաղ ձայնով: Տիրեց
քաղցր լուռթյուն:

Յերբեմն միայն յերեխաները ընդհատում
եյին այդ լուռթյան միալար թելը:

Կարապետյանը մերթ լրագիր եր թերթում,
մերթ դիտում սենյակը:

Կատարյալ անկարգություն: Ռազմաճակա-
տին մոտ վայրերի խառնափնթորություն: Կա-
յարան, վազոն: Կարծես ամենքը պատրաստ են
մեկնելու: Յեվ Կարապետյանը զգում եր, վոր
այո, ամեն բան մեկնում ե: Մեկնում ե, և մի-
այն մի արարած կա, վոր պիտի մնա:

Պառավր...

Խաբխուլ շենքի մույլ յերևույթով նստած
եր նա իր անկյունում և նայում իրենից հեռա-
ցող նոր կյանքի յետևից: Ամեն բան փոխված
եր: Վորդին վորդի չեր, թոռները թոռ—աշ-
խարքը աշխարք չեր, այլ ինչ վոր յերազ:

Առաջ յեկավ փոքրիկ Խաչիկը—տաս տա-
րեկան մի չստիկ տղա:

— Գիտե՞ս, քեռի, մամը չի հավատում վոր
աստված չկա: Ենպես չե՞, քեռի, Աստված վոր
լիներ՝ կերևար: Չըկա վոր, չի յերևում: Յես ա-
սում եմ, մամը թե՛ չե, Աստված կա:

— Հը, խնամի, Հրանտը առաջվա պես
անաստված ե՞:

— Հըպը ի՞նչ ե: Ինքը ֆարմասոն, տղա-
ներուն ել շինել ե ֆարմասոն:

— Քեռի, խոսում ե Խաչիկը—Լոլոն (ցույց
ե տալիս 4 տարեկան աղջկան) Լոլոն կարող ե

յերգել «Կորչի տերտերը»: Ապա, Լոլո, յերգիր,
ասա «Կորչի տերտերը»:

— Սո՛ւս, սո՛ւս, մեղք ե—հանդիմանում ե
խնամին:

Յերեխաները ծիծաղում են:

— Հիմի, Մկրտիչ ջան,—շարունակեց խնա-
մին՝ նստելով սեղանի մոտ,—խոսքի՛ ինքը ան-
աստված՝ անաստված: Աս պղտրկներուն ան-
աստված դարձնելն ի՞նչ պատիժ եր: Չանմ, չա-
փը շատ անցուցին:

Մե մարդ մ ել դրել են, Չազսե, ի՞նչ ե
անունը: Սուրբ պսակ կը քանդե, սահաթ գլոխ՝
երիկ-կնիկ իրարմե կը բաժնե: Աս եղավ քրիս-
տոնեութե՞ն: Ետոնց Աստվածը Աստված չե՞, չի՞
տեսնի: (Հառաչում ե): Չե, կերթում գեղ. ելի
գեղականի քով Աստված կա, հավատ կա: Կեր-
թամ իմ մարդուս ջաղացքը կընստիմ: Մարդս
ջաղացքը մեռավ, յես ել ենտեղ կըմեռնեմ: Իմ
ասլավենս սա ջաղացքն ե:

Մահճակալը ճռճուաց.

— Ոհո՞, Մկրտիչ, բարով ես յեկել: Ու
Հրանտը վեր կացավ նստեց մահճակալի վրա:
Աչքերը պղտոր, այրվում եյին, բայց ժլպտա-
ցին:

— Հը, հոգնած եյի՞ր,—հարցրեց Կարապետ-
յանը:

— Գնացել եյի մեր գյուղը: Մի պատիկ ջրաղաց ունեյի—«հայրական կալվածք»... կարգադրեցի...

— Ե՛, վերջը,—անհանգստացավ խնամին:

— Տվի գյուղի գործկոմին կառավարելու:

-- Գործկոմը վով է:

— Մեր ընկերներից են:

— Ծո, կեցի, մեր գեղն ե՛լ բայլշիկ կա,—

ցավելով զարմացավ խնամին:

— Ապա ի՞նչ, ժպտում ե չրանտը:

— Լավ,—ու խնամին մտածումունքի մեջ ընկավ:—Ափսոս: Ե: Եղածն եղած ե, հրմը եկող տարի հեչ մեկիմ չտաս. յես պիտի յերթամ կառավարելու:

— Յեկող տարի ել գյուղգործկոմի ձեռին ե լինելու:

Խնամին աչքերը չռեց.

Քան մեղա. եկող տարի յե՛լ պիտի մնան բայլշիկները:

— Միշտ պիտի մնան,—ծիծաղում ե չրանտը: Ու հետո մեղմ ավելացրեց.

— Մշտական տվի գյուղգործկոմին, ռադարի պրծա, հասկացա՞ր:

— Բայլեցի՞ր:

— Հա:

— Վո՛ւյ, ձուներ գլխուս: Գյոզալւմ ջաղացքը: Տեսա՞ր զուլումը:

Այդ ժամանակ հարսը ներս եր մտնում:

— Տեսա՞ր տնաքանդութենը,—դիմեց խնամին,—արի տես ի՞նչ ե երել մարդդ:

— Ի՞նչ ե արել:

— Աղջի, ջաղացքը բաշխել ե բայլշիկներուն:

Ու սկսեց ծնկները ծեծել:

— Պապական, հայրական մյուլքը մարդ իր ձեռքով վերցնե ուրիշին բաշխե՛: Տեսա՞ր բայլշիկի խելքը... Ոջախս քանդվեց: Վու՛ւշ...

Չրանտը ծիծաղում եր: Հետո ձեռքերը շրփեց և ուրախ-ուրախ.

— Դե, թեյ բերեք, թեյ, վաղը ճամբորդ ենք:

— Ո՛ւր,—հարցրեց կարապետյանը:

— Մոսկվա, դատախազների համագումարին:

Յեկեղեցու զանգերը ծնագացին: Նրանք շարունակվեցին մի պահ և ապա դարկելով վերջին ակկորդը՝ լռեցին:

Խնամին վերցրեց շալը, գցեց գլխին և մռայլ, հուսահատ՝ շարժվեց դեպի դուռը:

— Ո՛ւր,—ժպտաց չրանտը:

Խնամին չպատասխանեց:

— Սո՛ւս, — աչքով արավ հարսը, — գնում ե
յեկեղեցի:

Խնամին դողդոջ քայլերով դուրս գնաց՝
փարեղու իր հավատի խարխուլ սյուներին:

ԿՐԱՍՆԱՐՄԵՅՑԸ

— Բռնած գործերին մտիկ...

Ու Դային դուռը շրխացնելով հյուրանոցի
կորիդորից դուրս յեկավ դուռը:

Ջարացած ե, պապիրոս ե վոլորում:

— Ի՞նչ ե պատահել, Դայի:

Աչքերը պսպղացրեց.

— Այշի կրասնարմեյց չըդառավ՝ խաթա
դառավ գլխներին:

— Սոկրատը:

— Պա յել հո՛վ: Պերան ես գաստինիցեն,
վոր պոլ սրբի՝ գլխիս խազեյին դառավ: Վեր ա
կացել թե ծառայողին ութը սահաթից ավել
իրավունք չունես պանացնելու: Սայուզին իմաց
կըտամ: Հա նավթը ավել ա գնում, փետը շատ
վառեցիք, լամպչկեքը փչացնում եք: Խե... Գըլ-
խիս նաչալնիկ ես թե ջանդար: Այշի պոլ սրբող
ես՝ պոլդ սրբի: Ես պոլիտիկի խաբարներումը
դու ի՞նչ պեն ունես:

— Հավ, հիմի ի՞նչ եր ասում:

— Պրիկազներից ա խաբար տալիս: «Մար-
տիրոսին խե՛ յես քու տան գործով բազար դար-

կել. սայուզի իրավունք չի: (Հառաչում է) «Կի-
լոխը» մեռնի Դայիի, պա մունք վոնց ենք արել:
Ծառայողը վոր ութը սահաթ գործ անի՝ գործ
շուռ կըգամ: Ծառայող է՝ ջանը դուրս գա պիտի
բանի 10 սահաթ, 12 սահաթ, 15 սահաթ...

— Խորհրդային իշխանությունն է, Դայի,
ուրիշ կերպ անկարելի չէ:

— Հա, գիտում ընք, խորհուրդային իշխա-
նությունն ա, համա բանի մեջ բան կա...

Բայց սրան բոլորովին համաձայն չէ Սոկ-
րատը, վոր հյուրանոց է մտել «պոլ» սրբելու և
կերակուր մատուցանելու: Գործը՝ գործ, բայց
իր զինվորական սովորությունները հետն է բերել:

Նախկին կծու «կրասնարմեյց» է: Մաս-
նակցել է քաղաքացիական կռիվներին և բանա-
կը մի տարի յե, վոր թողել է: Հիմի քաղաքա-
ցի Սոկրատ է հյուրանոցում:

Խստակյաց է, կատարյալ փուշ: Աչքն ամեն
բանի վրա յե: Ամեն բանի վրա խոսում է:
«Նա չայ» մի առնեք, աղջիկների յետևից մտիկ
մի տաք, լրագիր կարդացեք, դասախոսություն
գնացեք, պրոֆմիության շահերը պաշտպանեցեք:
Մի բոպե ավել աշխատեցիր, մի տառ շեղվեցիր՝
պրծավ: Դադում է: Բայց ամենից շատ ընկած

է Դայու յետևից, վորը նախկին հյուրանոցատեր
է, հիմի հասարակ ծառայող:

— Սոկրատ ի՞նչ է պատահել:

— Քչել պիտի տամ:

— Ո՞ւմ, ա՞յ տղա:

— Ա՛յ եդ բանվորագյուղացիական թշնա-
մուն:

— Ինչո՞ւ:

— Ելեմենտ ա, կոնտրբուլյուցիա յա անում:

— Կոնտրբուլյուցիա:

— Բա՛ս: Հենց եսոր: Ծառայողների հետ
կողլեկտիվ ժողով սարքեցի: Ասում ա եդ թողեք,
պոյեզդի վախտ ա, պասաջիր կըգա: Այշի, գա-
լում ա՝ գա: Նոմեր չի՞ ուղածը: Կըտանք: Մենք
մեր գործը գիտում ենք: Սա ջոկ, նա ջոկ: Ամա
դու չես իմանում. նրա միտքը ուրիշ ա: Ուզում
ա նվաճողական գործ բռնի: Կապիտալիստական
աչքը Խորհրդային իշխանության վրա յա: Եդպես
ա անում, վոր բանվորագյուղացիական ֆրոնտը
թուլացնի:

Ու ահռելի բաշը թափ է տալիս.

— Ամա աչքը հանելու յեմ: Կը թողամ վոր
բանդիտիզմ անի: Ենդո՞ւր համար եմ սկոփների
մեջ քաղաքացիական պատերազմ տվել, վոր սա
եսպես սաբոտաժ բաներ սարքի: Դուրս եմ գը-
ցել տալու եդ ռեժիմին:

Իսկապես «խաթա»:

Բանակումը ե գնում, պրոֆմիտլյուն, դա-
սախոսություն, կինոյից ե խոսում, բուրժուա-
ներից, բանվորներից:

Անցյալ որն ել թատրոն եր գնացել:

Դային բերանը ծռումում ե.

— Մին հարցնող ըլի, սրա հի՞նչ պենն ա
թեատրը, յա կինոն, կլուբը... Այլի դու մեկիք-
կնյազի թո՞ռն ես, նամեսնիկ ես, հի՞նչ ես: Զուլի
արջ, բաց թողնես՝ պնա սարիցը քար թու անի:

— Սոկրատ, ուրիշ ի՞նչ կա, ի՞նչ չկա:

— Իսկի: Լիկվիդացիա յեմ անում: Են ա
բոլոր գրերը գիտեմ, մնացել ե մի երկու հատ:
Վոթեդից եր սովորել, ի՞նչքան ժամանակ,
բայց շուտով արդեն գիշերները ժամի 11-ին,
12-ին, սանդուղքից բարձրանալիս լսում եյի
Սոկրատի ձայնը.

— Աաանգլի... ալաան պարլամենտում...
ոռոգային մինիստր Սամվել Հորնը...

— Սոկրատն իմաստունից անցկացար,—
մըթմըթում եր Դային,—կազեթ կարթացողիա
մտիկ, պրիփիսոր ե դառել գլխիս: Կայց դու...

Բայց Սոկրատի պետքը չի: Աշխարք դրստե-
լու հետ ե: Դուռն ել վոր դուրս ե գալիս՝ վայ

թե պահակ գնացող մի նորավարժ կարմիր բա-
նակային տեսնի.

— Ի՞նչ ես քոստքոստացնում, լավ վոտն
արա, մեկ, յերկո՛ւ... Համարլուի ֆրոնտում պի-
տի ըլեյիր, վոր քոստքոստը ցույց տայի քեզ...

Նորավարժը ժպտում ե ու անցնում:

Ու «խաթան» շվշվացնելով ներս ե մտնում:
Դային առաջն ե յեկնում.

— Հը՞, ամանները սրբեցի՞ր:

— Սրբած ա... ու շվացնում ե:

— Դե հիմի վերևի պոլիքն ալլի:

— Ավլած ա... ու շվացնում ե, գնալով իր
բանին:

— Լի՛րբ,—մըթմըթում ե Դային նրա յետե-
վից ու ձեռները քամակին «տերոդորմյան» քա-
շելով գնում դուրս՝ սիրտը թեթևացնելու:

Բայց խաթան հանգիստ չե: Մի շաբաթ ե
ինչ վոր կռացել ե մի թղթի վրա: Ճկում ե,
տնքում: Բան ե գրում կարծես:

— Սոկրատ, ի՞նչ բանի յես:

— Զեկուցում ա: Պրոֆմիտլյանն եմ տա-
լու, վոր մեր հյուրանոցի աշխատավորության
շահերը պաշտպանի:

Մի շաբաթ ե, վոր Դային ել չի խոսում:
Դեղնել ե, շրթունքները դողում են: Նկատողու-
թյուն ե ստացել «վերևից» թե «Մարտիրոսին չի

կարելի մասնավոր գործով շուկա ուղարկել և ութ ժամից ավելի աշխատեցնել»:

— Նստի, Դայի: Հը, ի՞նչ կա:

Դային հառաչում է ու նստում: Տերողորմյա յե քաշում և աչքերը թախծալի յերազանքներով հառում պատուհանից դուրս:

— Չորացած տառելսի յե նման:

— Ծ-ծ... Է... Աշխարք է... (աչքերը պըսպղացնում է)... Այշի, հիմի կասես թե սրանք բան են հասկանում...

— Ովքե՞ր «սրանք», Դայի—դիտմամբ խոսում եմ բարձր:

— Ես կոմունիստները, այշի...

— Դայի, եղպես մի խոսի, քեզ կըբռնեն: Կարծես մեկը գլխին բամփեց: Դային սըմքում է, տաբուրետը մոտեցնում կոնսպերատիվ ձայնով:

— Հայ յես ել եդ եմ ասում: Ու չորս կողմն է մտիկ տալիս:

— Այշի սրանց ի՞նչ պենն ա գաստինիցա պահելը:

Ծխում է, դառն կուլ տալիս ծուխն ու ձեռքը ցայելով հառաչում:

— Պա մենք ել խաղեյին ենք ելել, հո՛ւնց

ենք արել: Հայ հայ... ի՞նչ գաստինիցա յեմ ունեցել: Պետքեպուկի դվարեց...

Մին յերևելի ստալավոյ ունեյի, վոր գուբերնատորը, ներս մտնելիս մաթ եր մնում: Են հիանալի կարգ ու կանոնը, են կոխտա կերակուրները են կանֆետի պես աղջկերքը, Սերափիոն Կասպարիչի տղերքը, Սափարողլու տղերքը, Միշեն, Կոլյան, ի՞նչ քեփ անող, ուտող խմող տղերք եյին... Դիփը վիդով, կնյաճի պես տղերք, մսխո՞ղ... փայտոնները դարավուլի պես պաղեզդում կանգնած, սաղ քշերը քեֆ, մարաքա, չախկարա, տանցեայթ...

Ծխում է ու կարոտալից աչքերը գցում պատուհանից դուրս:

Հը... Նոքար... Նոքարը կարա՞ր հակառակ խոսք ասի: Այ ըսենց բռանա միջին եր: Աչքերս վոր վրան մի հլորեյի՝ են ա, կըչորանար տեղն ու տեղը: Հայ գիդի Աբասթուման...

Ի հարկե չեմ հարցնում թե ի՞նչ բան է այդ անհասկանալի Աբասթումանը:

— Հիմի ի՞նչ: Նոքարը նոքար չի, խաղեյինը խաղեյին: Բանի վոլորքը իսկի իմանում ը՞ն: Մինը նալին ա խփում, մինը մեխին: Քիմ-քիմա: Յեվ իբրև վերջին արգումենտ:

— Այշի մեկի անունը վոր Սոկրատ ըլի, ի՞նչ կըլինի:

Ճրրալով վեր ե կենում, մի յերկու տրոր-
վում ե վոտի վրա և.—

— Իհի... «Գեթտի բյուլբյուլ, գեթտի
գյուլ», «խտար աղլա, իստար գյուլ»*:

Դուռը բաց արի ու ճամբու գրի վողբեր-
գական Դայուն:

Կես գիշեր եր: Հյուրանոցը քնած: Դուրս
յեկա կորիդորը: Ներքեից պարզ լսվում եր Սոկ-
րատի հեգելով ընթերցումը.

«Խը՝ Սը Հը Մը՝—յապոնական համաձայ-
նագրի շուրջը»...

— Այ զահրամա՞ր քեզ, քար ու քացախ,—
մըթմըթաց Դային,—տես թո՞ղ ա անում քի նո-
մերի մարդը քնի...

ԿԱՅԱՐԱՆԻ ԱԿՈՒՐԸ

Դեռ գնացքին մի կտոր ժամանակ կա: Լուռ
ե յերկաթուղու կայարանը: Հանդիստ քնած ե
ուղտի տկանջում:

Բայց Ակոբն արդեն պոստի վրա յե: Յեր-
կաթուղու պահակային գործառնից յեկել հսկում
ե պլատֆորմին:

Ակոբը... Ուրիշ տղա յե: Ղարաչուխալու՝
նոր մկրատի, վերջին կաղապարի:

Առո՞ղջ՝ ինչպես կարմիր բողկ: Կայծերը կը
հանի: Կազմվածքն այնպես ե հիմնավոր ու պլա-
նը պինդ գցած, վոր յերկու հարյուր տարի կը
դիմանա:

Յեվ ահա կանաչեզր զինվորական գդակը
ծուռ դրած, հրացանը ուսին կախ, շալվարի տո-
տերը անհնարին ուժերով պրկած յերկարավիզ
կոշիկների մեջ—քոթ, քոթ—քայլում ե հետ ու
առաջ: «Ստպոկ»-ներ չեն, այլ զրահապատ գը-
նացքներ, դրեզնոուտներ: Կրակի պես սրբող
«չիստիճին» անաստված պլպլացրել ե...

Ճրճուցը վողջ գավառում լսվում ե:

* Գնաց բլբուլը, գնաց վարդը, կուզես՝ լաց, կու-
զես ծիծաղիր:

Ահա հսկում ե, հետ ու առաջ մտիկ տալիս, սրա նրա ձեռքին նայում:

Գողությո՞ւն «սեմուշկա» չըթե՞լ, պապիրոս, ձվի կճեպ նետե՞լ... Լուցկի վոր ընկնի վար՝ ձեռաց կիմանա պրոֆեսիոնալ ականջը... Խեթ խեթ մտիկ ե տալիս գցողի կողմն ու.

— Ընկեր, չի կարելի:

Արդեն բնագոյրեն գիտե, թե այս բոպեյիս ինչ ե կատարվում պլատֆորմի վրա, ներսը՝ կայարանում, բուֆետում... գավառում: Գիտե, թեև իր գործը չե գիտենալը, թե ուր են գնում այսինչ վորբանոցի աշակերտները, վոր եքսկուրսիան կրհասնի այսոր:

Առավոտը ծեգը ծեգեց թե չե՝ Ակոբից իմացիր, թե քաղաքի վոր ճաշարանում ինչ քեֆ ե յեղել և ո՞ւմ քիթն են ջարդել: Արդեն լուսաբացից առաջ լսել ե «կողմերին»: Ինչից ե թե ինչպես՝ թեև հետները գործ չունի, բայց քաղաքից ամեն մարդ, վոր դիպչում ե կայարան, պիտի տեսնի Ակոբին և մի բան պատմի:

— Ակոբ, յիրիգվա պոյեզդով դալթախչեցի Սերոբը չանցավ:

— Զե, յառավոտս պիտի գա, քթոցով հավկիթները ջարդել ե:

— Ծո դրո՞ւստ, վայ իմանալդ: Ե, ձենճոն քաղաքն ե:

— Նախճըվան գնաց: Գալ շաբթու գուքա:

— Քաղաքը ինչ կա:

Հետո մտիկ ե տալիս Ակոբին վոտից գլուխ.

— Ե՛, խո լավ լավ ես:

— Զանսաղութեն, փափախիս տակը ման գուքամ:

Հարցնողին արդեն այդքանը բավական ե: Ակոբաչափով կարելի յե լավ իմանալ, թե ինչ կա գավառում: Յեվ յերբ Ակոբը ասավ թե ամեն բան լավ ե, ասել ե աշխարքը իր տեղն ե:

Այն ել ճիշտ ե, վոր Ակոբը ծառայության կանչվելով՝ պաշտոնապես կտրված ե քաղաքի կյանքին մասնակցելուց:

Գնացքի ժամանակը մոտենում ե:

Ակոբը աչքը չորս ե անում, վոր մի անկարգություն վորսա: Բայց անկարգությունը զնդակով չես կարող վայր գցել: Զկա:

Մի եշելոն ե յեկել Յերեանից և կանգ առել կայարանից հեռու: Կարմիր բանակայինները ցատկում-թռչում են վագոնները իրար բռնում, ծիծաղում:

Մի շոգեկառք գոմեշի պես տրլընգալով յետ ու առաջ ե շարժվում ու փնչացնում: Մի քիչ հեռու չխչխկում ե դեպոն: Կուլարի-նավթի հոտը սրվում, լողում ե ողի մեջ: Կայարանից լրսվում ե հեռախոսի ճնկճնկոցը: Ահա և քաղաքից

կառքեր են սլանում լեղապատառ՝ նահապետական փոշիների հանդիսավոր շքախումբը յետևները գցած:

Յեւ որը պլպլում է, ծիծաղում ինչպես կարմիր գաթա:

Կառքերը խցկվում են կայարանի յետևում, վեր են գալիս պատկոմներ, ապլաներ, կաշվեմարդիկ-խորհրդային ծառայողներ, ամերիկյան վորքանոցների սանուհիներ՝ ճերմակ բրդե գուլպաներով և ընդարձակ չուստերով:

Պլատֆորմը կենդանացավ: Հետզհետե բազմությունը լցվեց, ժրեց, ու մոլտոցը գցեց: Կայարանի ներսը մի դժվժոց է, վոր կարծես կանանց ընդհանուր բաղնիս է, կամ հրեաների սինագոգ:

Ահա մի խումբ տարբեր հասակի ապլաներ յեկան ու սերվիզի պես շարվեցին գծի հենց յեզրին:

Յերևում է, վոր բնակչության այն խավերից էյին, վոր յերեք տարին մի անգամ հազիվ են գալիս կայարան: Դանավուր շորերով էյին:

Պառափներից մինը նայեց Ակոբին ու բռթեց մյուսին:

— Զանըմ, աս մեր Ակոբը չէ:

— Ակոբն է, հաստատեցին մյուս կանայք ու հետաքրքիր մտիկ տվին Ակոբին, վոր կանգ-

նած էր ինչպես ինքն Աքիլես և հանդիսավոր հսկում էր:

Պառափներն սկսեցին դես-դեն մտիկ տալ: Ինչ վոր արտակարգ հուզման էյին յենթարկվել, ընկնելով մի աղմկալի կենտրոն իրենց այն թաղից, վորի անդորրությունը խանգարողը լինում էր շատ շատ հարևան թաղից գաստրոլ յեկած մի աքլորի մենամարտ՝ աքլորական շուկայի ազդեցության գոտու համար կամ շների մի համառու գզվուտուք և կամ տղամարդկանց յերեկոյան զրույցը դայֆախանայի ցերեկվա զրույցի մասին և այն մասին՝ թե «կոպերատուրը» չիթը քանիսի յե բաց թողնում:

Հիմի ընկնելով այս կայարանը, մի ավելի վորոշ՝ քան անորոշ յերկյուղով կանայք մտիկ էյին տալիս կայարանի իրարանցման: Արդեն մարդիկ այնպես էյին վազվզում, կարծես բոլորը քաղաքից փախչում են: Կայարանի դուռը բացվելիս ներսից պոռթկում է տոմսակ առնողների խուճապ գցող մոլտոցը: Իսկ հեռուն եշելոնն է կանգնած՝ նա յել է գնում...

Զանգը տվին (գնացքը դուրս է յեկել վերջին կայարանից): Պլատֆորմը շղայնացավ:

— Ակոբ ջան, աս զորքը կերթա, ինչի՞ կերթա, — անհանգստացավ պառափներից մինը:

— Բան չըկա, մերս, մի վախենա—«հասկանում եմ» Ակոբը, — լազու կերթա:

— Հա՛, ոտացդ մեռնիմ... Թե չե... Հանգստանում ե պառավը:

— Ինչի՞ կանհանստանաս, մերս, աշխարք խո իրար չանցավ:

— Քա յես ի՞մ, տնեն դուրս եմ եկե՛ դարիպի պես եմ: Ղարիպն ու քոռը մեկ ե:

Ու հանգստանում ե: Վորովհետև յերբոր Ակոբը ասավ՝ ել բավական ե. ասել ե աշխարք հանգիստ ե:

Ակոբը ամեն բան գիտե:

Պառավները մտիկ են տալիս Ակոբին, վոր պինդ կանգնած ե ինչպես հեղինակություն, սրածանր հրացանին, հաստ կոշիկներին ու լցվում գորովանքով:

Յերևանի գնացքն յեկավ, դղրդաց ու կանգնեց: Ապա սուլեց: Մարդիկ հարա տալով, բեռները առջևից-յետևից կախ՝ խոյացան առաջ: Բեռները առաջ լողացին սառույց կոտրող նավերի պես: Հայհոյանք, հրմշտուք, հիմնավոր հարվածներ ու բռնություններ:

Պառավները շփոթվեցին և խուճապի մատնվեցին:

Բազմության միջից մի հասակավոր կին համարյա լացով վորոնում եր պառավներին, վա-

րոնց գտավ վերջապես և ապա վազեց դեպի վագոնները:

Ակոբը գնաց նրա վրա.

— Ո՛ւր կերթաս, մերս, դիմեց տոպրակավոր կնոջը:

— Երևան կերթամ, տղես կարմիր բանակ ե:

— Կեցի.— ու Ակոբը յերկաթի պես բռնեց նրան, — Երևանու պոյեզդը աս չե: Յետ քաշվի, իմաց կուտամ:

— Հա՛, ոտացդ մեռնիմ:

Հանգստացան, տենչանքով նայեցին Ակոբին ու հառաչեցին.

— Ինձի չե՞ս ճանչե:

— Ինչի՞ չեմ ճանչե. Սեթոյի մերը չե՞ս: Ի՞նչ կենե Սեթոն, լավ ե:

— Ի՞նչ գիտնամ, նամակ եր եկե, հիվանդ ե: Պիտի երթամ տեսնեմ ի՞նչ ե եղեր:

— Ի՞նչ պիտի եղնի: Հիվանդ ե՛ կըլավնա, — վորոշում ե Ակոբը:

Կարմիր բանակայինի մայրը հարցական նայեց Ակոբին:

— Հը՞, Ակոբ ջան, հրճւի պիտի լավնա խեղճ անասունս— լացակումած հարցրեց մյուս պառավը, ըստ յերևույթին կարմիր բանակայինի տատը:

— Կըլափնա, մերիկ ջան, կըլափնա, հեշ դարդ մի ենե:

— Մեռնիմ իրեն. սուրբ Աստվածածնա խոստըցեր եմ, Սեթոս որ լափնա՝ գառմ սլիտի մատղեմ: Յեք որ կըսես կըլափնա, ըսել ե՛կ կըլափնա:

Ակոբը ավելի լըջացավ.

— Զանրմ ինչի՞ պիտի չըլափնա: Մավետսկի իշխանություն ե, հեշ կրասնարմէյց կըթողնե վոր հիվընդնա, յա բան պատահի: Հէշ, սրտերդ հանգիստ պահեք. հիմի բալշէկիկի պռավիլները ուրիշ տեսակ են:

Պառավը ձեռքը բարձրացրեց աղոթքի:

— Յառավոտ, յիրիգուն սուրբ Տիրամոր կը խնդրեմ՝ ինքը բարեխոս ըլի որ բալշէկիկին սապոկը դայիմ կպած մնա մեր հողին վրա:

— Քա հըլպը՛թ որ, բալշէկիկին պահողը Աստված ե,— ձայն պահեց կարմիր բանակայինի մայրը:

— Լուս իջնի Լենինին գերեզմընին, սրբոց դասը դասվի, — շարունակեց առաջինը — ենիկ չե՞ր որ քաղաքը պրծուց: Եեեե — սաղ աշխարք հացը լցուց, լիացուց:

Մի խումբ յերիտասարդներ յեկան պլատֆորմի մյուս ծայրից թևերն իրար ուսով գցած: Յերեկ կամ ճամբու դնողներ եյին կամ պարապորդ-

ներ: Մոտենալիս լսելով պառափների և Ակոբի կըրոնական զրույցը՝ նրանցից մինը մի ասեղ բաց թողեց:

— Հը՞, Ակոբ, բանդ Աստվածածնա յե ընկե, կրոնական հարբեցողություն կենես:

— Կրոնական հարբեցողություն ենողը մըքլած պապիդ տեսնեյիր — խեթեց Ակոբը — դու չեյի՞ր որ զագս ու ժամ իրար խառնեցիր:

— Ծո, վո՞վ:

— Վով ըսողը:

— Երեսդ խաշ հանե: Յե՞ս ժամ եմ գնացե թե զագս:

— Զագս... ճժե կունըկիս: Գիտեմ ինչ զագս եր տերտերը գլխուդ վրա:

— Ծո, այ ողուլ, տերտերը զոքանչս բերեց, թե յես: Բարեկամ եր՝ կանչել են տուն քեֆի, ինձի ի՞նչ:

— Հա, տերտերը բարեկամս եր, տիրացուն քեռուս տղեն, — ես մեկը նապաստակի ջուրն եր, են նապաստակի ջրի ջուրը: «Կրոնական հարբեցողություն»... քեֆդ քյոք պահե, մենք ել ենք շուն կուլ տվե, ել եդ տեսակ բաներ չենք մարսե:

— Ասկա ինչո՞ւ մարսեցիր: Պառափները կոմունիզմդ ժամ տարան բերին:

— Իմ կոմունիզմս ժամ չտարան: Կրասնարմեյցի մեր ե, լեզուն եղպես կըդառնա: Մի՞

վախենա, «սրբոց» ըսելով Լենինը սրբոց չեղավ: Խոսելը փաստ չունի — սիրտը մաքուր եղնի: (Կարմիր բանակայինի մորը) ես կողմը կեցի, պոյեզդը կուգա, տակը չընկնիս:

Հանկարծ աչքը կարթեց մի բարձրահասակ յերիտասարդի, վոր տուն վերադարձած կարմիր բանակայինի շորեր ուներ հագին:

— Ընկեր, պլատֆորմի վրա չի կարելի աղտոտել:

— Յես չեմ աղտոտե, — հերքեց յերիտասարդը:

— Ատկա՞ղ ինչի կենես: Քեզի կըսեմ մի աղտոտե՝ մի աղտոտե:

— Շառ ես, ծո՛ւ — բողոքեց յերիտասարդը: Ակոբը հայացքը մեխեց նրա աչքերին.

— Դու կրասնարմեյց եղել ես:

Յերիտասարդը չպատասխանեց և իր հերթին աչքերը շուրջով նայեց Ակոբի աչքերին: Հետո աքլորի պես.

— Դո՛ւ ում կո՛ւռեցնես:

— Ուռեցնե՛լս վորն ե: Պառլամենտ նառուշիտ կենես ու հիմի յեկել ես աչքերուս մեջը կաշես:

Յերիտասարդը մի քիչ մրմռաց և նայեց ուրիշ կողմ: Հետո գանգատվեց.

— Բերանդ մեզի վրա կըբացվի, այ ողո՛ւ: Աչքդ ինձի՞ տեսավ:

— Հա՛, աչքս քեզի տեսավ: Սեմուշկա ինչի՞ կըչըթես:

— Յե՛ս եմ սեմուշկա չըթե, ըհը՛, սեմիշկա՞ յե:

Բաց ե անում բուռը և ցույց ե տալիս լուցկին:

— Գիտեմ սեմուշկա չե, հըմը քանի անգամ նեսը չըրթեցիր: Աչքս չի տեսնի՞. — համամառեց Ակոբը և հշացանի փոկը ուղղեց ուսի վրա: Յերիտասարդը հեռացավ ու գցեց.

— Կարմիր տաքսեդ ես:

— Կարմիր տաքսեդը յես չեմ, յետևից նետեց Ակոբը, — կարմիր տաքսեդը պռավիլան ե: Ո՛ւմ դուռութմիշ կենես:

— Հը՞, Ակոբ, խաշում ես հա՛, — ծիծաղելով անցավ մի բանվոր:

— Դադում, ճենճերն ե հանում, խոսեց մի ուրիշ ծառայող ու գնաց նրա յետևից:

Ակոբը շուռ յեկավ նրանց կողմը.

— Յես ի՞նչ, այ ողու՛ներ: Սլուժբա յե, մորքուրիս տղեն չե:

Հետո մի հավելված չորս կողմը հավաքվածներին.

— Դուռումսաղներ, դայֆախանա չե, պլատֆորմ ե: Մեծ մեծ բրդեղն ել նո՛ր սորվաք, Խոսք ըմ կըսենք թե չե՝ թաքարլամիշ կենեք:

Մի յերեսը լալատած նեպման, վոր նայում էր այս տեսարանին՝ մեջ մտավ և նկատեց Ակոբին.

— Գիտես, պարոն, ստառի ռեժիմի ժամանակ ժանդարմներն ավելի вежливы եյին: Պետք ա, ну, как там, сквозь пальцы надо смотреть.— Ու գնաց:

— Խելքիդ պոռտուկը սիրեմ. կոնսուլովոյցիա, Սողոմոն իմաստունին թամբեցիր... կպցրեց Ակոբը, — Սավետակի իշխանություն ե, ըսավ կտրեց: Մենք մեր բանը լավ գիտենք: Հետո.

— Թքեմ կրճնկիդ: «Պարոն»: Պարոնը գընաց Զանգեզուր:

Վերջապես Թիֆլիսի գնացքն յեկավ:

Ակոբն սպասեց, վոր յեկողներն իջնեն: Հետո յերբ կարգն յեկավ նստելու, բռնեց կարմիր բանակայինի մոր թևից ու շոգեկառքի պես տարավ դեպի վագոնը.

— Յե՛ր, նստի: Հանգիստ քեզի համար, քու տանդ պես: Ստանցիները չիջնես: Սեթոյին շատ բարև:

Կինը բարձրացավ, դռան մոտ շնորհակալ յեղավ ու ներս գնաց:

Աբլաները քիթ ու մուռները ծռմուռեցին, աչքերը տրորեցին ու կարմիր-բանակայինի մորն

ու նրա Սեթոյին Աստծուն հանձնելով գնացին կանգնեցին վագոնի պատուհանի տակ:

Գյուղացիք դուրս սլոթկացին կայարանի դռներից և այնպիսի մի վերջին դատաստանային խուճապով բոթեցին սրան-նրան, կարծես դա նրանց հատուկ պաշտոնն եր:

— Ո՛ւր, ո՛ւր, ո՛ւր կըքշեք—արգելեց մի վաճառական, եստեղ պլացկարտ ե:

— Պլացկարտդ կռնըկիս, — ասաց մի գյուղացի և ռահվիրեց դեպի այլ վագոն: Մյուսները խուճապեցին նրա յետևից:

Գնացքը մեկնեց: Դարձյալ կաթվածն իջավ կայարանի վրա: Ճամբու դնողներն սկսեցին քաշվել:

Ակոբը նայեց գնացքի հեռացած կողմը, գտական իջեցրեց աչքերին, հորանջեց: Ու աչքը մեքենաբար դարձրեց սրա-նրա վրա: Յե՛վ ահա նկատեց մի «խուժան», վոր աչքը գետնին՝ սլըտըտվում եր գծի վրա մնացորդ վորոնելով:

Ակոբը նրան նշան բռնեց ու աչքերը խոժոռեց վրան.

— Ծո՛, սալախանա շուն, ելի՛ եկար եստեղանները:

Խուժանն աչքի տակով նայեց Ակոբին ու շարունակեց վորոնելը:

— Ելի փախել ես մանկատնեն:

— Տեղ չըկար:

— Տեղ կա, հըմը աչքդ գողության ե: Սոր-
վել ես խոզի աղտի մեջ պառկելու: Դե հայդե:
Ուզեց քացի տալ, բայց խուժանը սմբեց ու
մնաց:

Ակորը նայեց նրան, գլուխն որորեց ու վճռեց,

— Լավ: Եգուց արի Կարոյի դուքանը, յես
քեզի տանեմ դուրգար Պետրոսի քով—դուրգա-
րութեն սորվե:

Տղան ըստ յերևույթին համոզվեց:

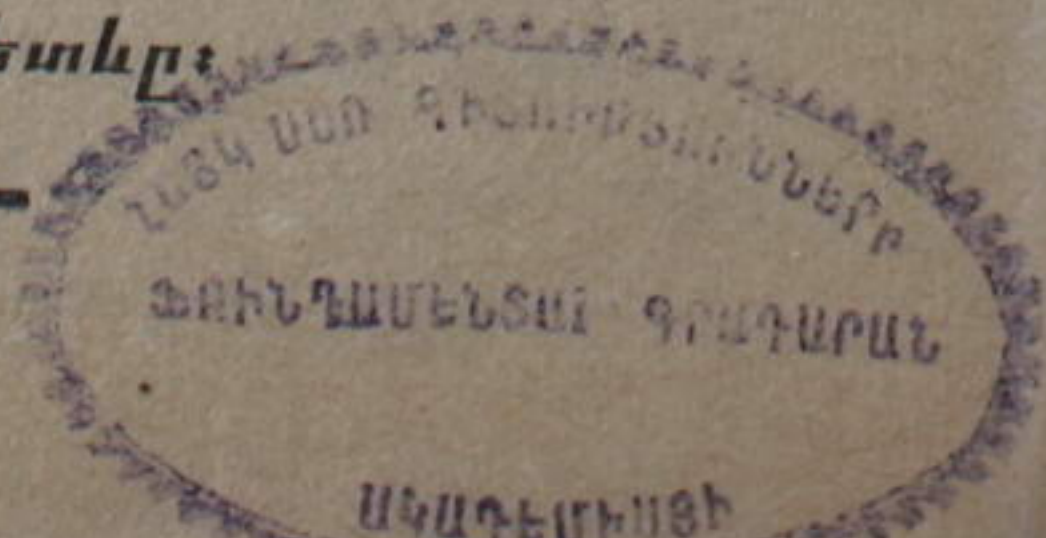
— Արհեստ սորվի, մուրալով, փախցնելով
փոթ կըկշտանա: Ա՛ռ, եսոր զնա կշտացի, եգուց
արի:

Ու ձեռը գրպանը տանելով դուրս բերեց
իր անգնդախոր սլորամանեն, կոշտ մասները
կոխեց մեջը, հանեց յերկու սլայտի չափ պղնձե
շահանոցներ, յերկու խորհրդային կուշտ, առատ
շահանոցներ և տվեց տղային:

— Դե, քելե, վազե, չափո՛ւկ:

Տղան ցեխոտ թաթը պինդ սեղմած, քիթը
խաշտեց ու վազեց:

Ակորը դես-դեն նայեց, աչք ածալ պլատ-
ֆորմին, հանեց գլխարկը, մազերը սղալեց ու
քոթքոթացրեց կայարանի յետևը:

ԳԻՆԸ 40 ԿՈՊ.

A 12333

1R.

ԼՈՒՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ

„ՀԵՐՄԵՍ“ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏԵՎՅԱԼ ԳՐԹԵՐԸ
ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԱԿԱՆ

1. Դ. ԴԵՄԻՐՃՅԱՆ—Ծանոթներ, ժողովածու:
2. ՄԻՔ. ՄԱՆՎԵԼՅԱՆ—Ժամանակակից Մելոդրամ:
3. ՍՏ. ԶՈՐՅԱՆ—Հեղկոմի Նախագահը:
4. ՍՏ. ԶՈՐՅԱՆ—Գրադարանի Աղջիկը:

ՄԱՆԿԱԿԱՆ

5. ՍՏ. ԶՈՐՅԱՆ—Ելեքտրական Լամպը, պատկերազարդեց
Մ. Արուտչյան, գունատիպ:

ՈՒՍՈՒՄԱՍԻՐԱԿԱՆ

6. ԹԱԴ. ԱՎԴԱԼԲԵԿՅԱՆ—Արսեն Թոխմախյան: Հավելված.—Առաջին գաղափարական ավազակը հայոց մեջ.—Մերկե-կուլարի Տեր-Մղրախ. 1791—1792 թ. թ.:

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0051347

$\frac{f}{12333}$